

Vasile S. Cucu

Irina Lazăr

Liviu Bogdan Vlad

GEOGRAFIE ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CUCU, VASILE S

Geografie și dezvoltare regională / Vasile S. Cucu,
Liviu Bogdan Vlad, Irina Lazăr. - București : Pro Universitaria,
2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-392-7

I. Vlad, Liviu Bogdan

II. Lazăr, Irina

91(075.8)

332.1(075.8)

Argument

Dezvoltarea regională, în contextul evoluțiilor contemporane, presupune intervenția optimă a comunităților umane asupra componentelor spațiului, mai mult sau mai puțin antropizat, cu scopul asigurării unei valorificări echilibrate a resurselor materiale și umane. La modul general, spațiul intuit cheamă la un grad echilibrat de antropizare a componentelor materiale, mai ales a celor sociale și economice. Condiționările temporale au generat totuși disparități socioeconomice teritoriale, cu impact negativ asupra coeziunii spațiului și calității vieții la nivelul întregii țări.

Prin strategiile de dezvoltare regională se urmărește astfel preîntâmpinarea apariției de noi situații cu impact dezechilibrant în raporturile dintre componentele fundamentale ale spațiului.

În asigurarea abordării unor astfel de deziderate este necesară o cunoaștere aprofundată a funcționalității fiecărui factor de mediu natural și social, precum și adoptarea unor strategii adecvate.

Este cunoscut faptul că, la nivelul fiecărei țări, regăsim raporturi diferențiate în tipologia spațiului, la nivelul spațiilor de valorificare și de impact asupra variatelor forme de amenajare teritorială, de organizare, în ansamblu, a spațiilor naționale.

Problematica dezvoltării regionale este de o mare actualitate în faza de tranziție social-economică prin care trece România.

Moștenirile din trecut, consecințele restructurărilor din ultimii 20 de ani și calitatea de membru al UE impun orientări noi în cugetarea științifică românească, direcționând mai pregnant cercetările științifice spre valențele practice.

Evoluțiile socioeconomice contemporane înscriu activ în planurile de acțiune problematica dezvoltării regionale ca o cale de primă necesitate în practica reducerii decalajelor între regiunile europene, în scopul obținerii creșterii socioeconomice, crearea de noi locuri de muncă, stabilitatea economică, în general.

Integrarea României în UE presupune apartenența la un model de strategie regională. În acest scop, în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor de convergență, au fost elaborate și aprobate **6 Programe Operaționale Sectoriale** și **1 Program Operațional Regional**, vizând probleme prioritare precum: transporturile, mediul, creșterea competitivității economice, dezvoltarea regională, dezvoltarea resurselor umane, dezvoltarea capacității administrative, asistența tehnică.¹

---

¹ *** *Strategia Națională Pentru Dezvoltarea Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030*, București, 2008, p. 16.

Fiecare dintre aceste programe atestă necesitatea unei cooperări concrete, active, a cercetării științifice geografice.

O asemenea cerință este profund rațională, ținând seama de faptul că orice comunitate umană, baza oricărei strategii regionale, este susținută de o componentă social-economică distinctă și de o componentă teritorială bine determinată. Ambele componente formează parte (în cazul celei social-economice) sau obiectiv principal (respectiv componenta teritorială) al cercetării științifice geografice. Teritoriul, în înțelesul larg de spațiu, reflectă un anumit nivel de dezvoltare social-economică și culturală regională, iar în sensul restrâns vizează modele de modernitate a diferitelor tipuri de sate și orașe.

Dimensiunea teritorială, în limitele ei construite convențional sau identificate, prin însușirile lor naturale și sociale, asigură cadrul realizării cerințelor necesare optimizării funcționalității regionale și locale.

În asemenea accepțiune, prevederile Programului Operațional Regional (POR), inițiat pentru perioada 2007 - 2013, prevăzut cu precădere la nivelul unităților administrative (județe), lasă loc posibilităților de „coborâre” la nivelul comunităților locale - sate, comune, orașe mici, micro sau macroregiuni naturale.

În plus, identificarea valorilor locale conduce la o viziune spațială integratoare sistemică în sprijinul principiilor dezvoltării durabile.

Așa cum se arată încă din introducere, POR „include” toate cele 8 Regiuni de Dezvoltare ale României¹, stabilind un sistem comun de clasificare statistică a unităților teritoriale.

Clasificarea NUTS² a României, pe cele trei niveluri teritoriale, recomandate de EUROSTAT, arată astfel:

Nivel NUTS	Unitatea	Număr
I	Macroregiuni	4
II	Regiuni de dezvoltare	8
III	Județe și Municipality București	42

POR prezintă situația economică și socială a Regiunilor, insistând asupra profilurilor socioeconomice și a disparităților intraregionale, relevând, în contextul obiectivelor, semnificația a 6 axe prioritare.

Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României include totodată și problema dezvoltării regionale, oferind posibilități optime de angajare a contribuțiilor geografice la realizarea obiectivelor și strategiilor de dezvoltare social-economică a României.

---

¹ Cele 8 regiuni sunt: Nord-Est, Sud-Est, Sud Muntenia, Sud-Vest, Vest, Nord-Vest, Centru și București-Ilfov.

² Nomenclatorul Unităților Teritoriale Statistice.

Experiența multor ani atestă rolul cercetărilor geografice în valorificarea rațională a patrimoniului natural și antropic în diferite etape ale istoriei.

În contextul noilor cerințe ale strategiilor de dezvoltare regională, geografia, prin cercetările științifice proprii, dovedește o bogată experiență și o mare eficacitate practică.

Legătura dintre cunoștințele pe care le oferă geografia și procesul de dezvoltare regională este astăzi din ce în ce mai evidentă, ea apărând ca o necesitate obiectivă. Promovând o politică a dezvoltării regionale și militând, în același timp, pentru un mediu natural sănătos, ne dăm seama că ciclurile naturale, rolul fiecăreia dintre componentele naturii nu mai pot fi înțelese fără o raportare concretă și precisă la celelalte componente și, mai cu seamă, la cele „umane”. Astăzi mai mult decât oricând se cer răspunsuri clare la întrebările: *Care vor fi noile dimensiuni ale vieții și societății în acest început de nou mileniu? Ce trebuie să facem acum pentru a asigura noilor cetățeni forme de așezări raționale, civilizate? Care sunt căile de anihilare și preîntâmpinare a flagelului sărăciei care macină viețile și degradează modul de viață al generațiilor actuale și viitoare?*

Ne-am bucura ca lucrarea de față să ofere soluții reale pentru promovarea unei dezvoltări regionale eficiente.

Prin promovarea activă a experienței științelor geografice, autorii încearcă să contribuie la diminuarea febrei regiunilor teritoriale - febră ce a cuprins în ultimul timp tot mai mult mediile politice -, și să orienteze preocupările din domeniul dezvoltării regionale și regionalizărilor în beneficiul tuturor comunităților din România.

Autorii

Capitolul I

Regiune și regiunare. Concepte metodologice

1.1 Inserția geografiei în abordările științifice regionale

Evoluțiile geografiei ca știință atestă faptul, pe deplin recunoscut, că unul dintre principiile ei de bază a fost, și este încă, regionalismul. Concepția regionalistă, indiferent de manierele de interpretare a conținutului ei științific, rezultă din structura obiectului de cercetare pe care îl are geografia, respectiv mediul geografic, concretizat la nivelul categoriei de teritoriu-regiune geografică.

Teritoriul, în accepțiunea generală de spațiu geografic, sudează organic pământul, apele, marea teritorială din cuprinsul frontierelor la care se adresează, subsolul și coloana aeriană ale acestora și formează teritoriul național, în limitele căruia populația țării își desfășoară activitățile și își exercită drepturile de suveranitate.

Teritoriul național constituie sursa principală de bunuri materiale și spirituale necesară dezvoltării societății, cadrul național geografic al structurii de stat. Pentru stat, teritoriul constituie cadrul de competență și un mijloc de acțiune. Prin însușirea lui de spațiu diferențiat se reprezintă o sumă organică a zăcămintelor spațiale reale, precum concentrările spațiale mai mult sau mai puțin regulate, restrictibilități și favorabilități naturale, mobilitate distinctă a forței de muncă, a capitalului mărfurilor și, în mod deosebit, a nivelurilor diferite ale bunăstării populației.

Asemenea reprezentări dau expresie diferențierilor regionale, refacerilor la nivel de plan național.

Practic, geografia urmărește gradul de dispersie sau de concentrare spațială a unor astfel de fenomene, concluzionând asupra impactului lor social și economic la nivel local, regional și național. În acest scop s-a impus și se impune o viziune clară, concretă, a ceea ce numim regiune geografică și regiunare.

Prioritatea abordării conceptului de regiune și regionalism a constituit unul dintre principiile de bază care au conferit geografiei, de-a lungul timpului, calitatea de știință.

Evoluția concepției regionaliste, cât și conținutul științific al categoriei de regiune geografică sunt în strânsă dependență de evoluția generală a teoriei și metodologiei geografice.

În geografia românească concepția regionalistă începe să se afirme încă de la începutul secolului al XX-lea sub influența directă a lucrărilor lui Emm. de Martonne - ilustru reprezentant al școlii franceze de geografie regională, cunoscută sub denumirea de „geographie humaine”.

Atât în lucrarea „La Valachie”, cât și în „Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie”, după ce arată caracterul eterogen din

punct de vedere geografic al diviziunilor administrative, Emm. de Martonne conchide: „*Imaginez qu'au lieu de cette variété d'aspects vous avez une region ou les caracteres physiques, économiques, sociaux, soient tous partout à peu près les mêmes, ou du moins soient tous en rapport avec des conditions communes, vous aurez une region naturelle. De pareilles region existent, et l'on peut dire que c'est le principal but de la Géographie moderne que d'arriver à les connaître, à les délimiter, à pénétrer les causes de leur individualité, à analyser l'ensemble de l'histoire géologique du sol, de climat et d'évolution du tapis végétal, les circonstances politiques et historiques enfin qui ont contribué à la faire ce qu'elle sont*”.¹

Individualitatea și omogenitatea au fost, prin urmare, principalele elemente definitorii ale conceptului de regiune geografică - elemente ușor depistabile în faza descriptiv-explicativă a geografiei. Odată statuate aceste elemente definitorii, conceptul de regiune geografică a fost pus la baza acelor descrieri regionale în care a excelat școala geografică.

Insertia geografiei în abordările științifice regionale s-a dovedit o necesitate obiectivă, geografia fiind o știință fundamental ancorată în cunoașterea aprofundată a mediului geografic. Geografia participă astfel la rezolvarea multiplelor aspecte de ordin practic, privind dezvoltarea socioeconomică la nivel național și, în mod deosebit, la nivel regional și local.

1.2 Regiune, regionare - definiții

În metodologia cercetărilor științifice geografice se reține faptul că noțiunile de „regiune” și „regionare”, deși au o rădăcină comună, au un înțeles diferit, înțeles dat de elementele componente care determină un concept inconfundabil.

Într-o accepțiune generală, regiunea semnifică o „*întindere mare de pământ, mai mult sau mai puțin omogenă dintr-o țară sau de pe glob, care prezintă caractere comune*”.²

Rezultă clar faptul că „regiunea” nu este ceva abstract, ci este o unitate teritorială, de diferite nivele, dimensionată de suma și caracterul funcțional al componentelor structurale dominante.

La nivelul actual de dezvoltare a științelor geografice sunt abordate ca obiect de studiu trei tipuri de structuri, respectiv structurile naturale, geodemografice și economice. Aceste structuri reprezintă formele reale existente ale realității materiale. Asemenea structuri au însușiri și legi proprii de dezvoltare, prin care se individualizează convențional, existența lor reală fiind dată de multitudinea și amploarea legăturilor directe și retroverse, de interacțiunile active pe care le generează asemenea relații.

---

¹ Emm. de Martonne, *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie*, p. 79.

² DEX, p. 792.

Structurile naturale, geodemografice și economice se dezvoltă pe un anumit teritoriu formând prin dinamica și caracterul interacțiunilor menționate un sistem unitar specific (geosistem) care, în practica modelării spațiului, conduce la determinarea înțeleșului de „regiune”. Reținem însă că în procesul de evidențiere și stabilire a limitelor morfologice și configurația acestor sisteme este foarte dificilă din cauza necoincidenței granițelor subsistemului natural și a celui socioeconomic. Este deductibil că la nivelul actual de interacțiune a societății și naturii determinatoare, în formarea ecosistemului sunt factorii social-economici. Cu alte cuvinte, la baza evidențierii geosistemelor ca formă sintetică de dezvoltare și interacțiune a sistemelor naturale, economice și sociale, trebuie puse, în primul rând, sistemele social-economice.

Primatul componentelor social-economice pus la baza evidențierii geosistemelor este condiționat de interesele conducerii (dirijării) proceselor dezvoltării societății și naturii (în interacțiunea și intercondiționarea lor), în care scop se și efectuează asemenea cercetări. Dirijarea acestor procese este posibilă prin perfecționarea sistemului existent de dirijare și planificare teritorială pe seama formării de noi verigi, care să corespundă noilor formațiuni, rezultate din procesele social-economice de accentuare a complexității și interacțiunii cu mediul natural. Este necesară astfel delimitarea clară a acestor entități teritoriale pentru determinarea căilor de perfecționare a organizării teritoriale a economiei și sistemelor de așezări, a utilizării raționale a resurselor naturale și de muncă, a evaluării potențialului lor de resurse, elaborării de măsuri de protecție a naturii.

Este firescă astfel o ierarhizare micro- și macroteritorială în funcție de gradul de similaritate sau dominanță naturală și socioeconomică, de omogenitate a componentelor majore.

Geografia identifică astfel regiunile naturale pe baza caracteristicilor lor fizico-geografice, remarcând, în principal, modul în care acestea formează un suport favorabil sau restrictiv fenomenelor de umanizare a spațiului, de dezvoltare social-economică.

Pornind de la sintagma „natura oferă, omul dispune”, este firesc ca, în contextul unor astfel de „regiuni naturale”, să regăsim o totalitate integrală de componente, legături și relații care formează un tip nou de legi, așa-numitele legi ale „conducerii”.

În temeiul unor astfel de legi apare necesitatea delimitării și determinării unui nou tip de regiune, „regiunea construită”, entitate necesară în scopul asigurării aplicării legilor de conducere și organizare a societății. Este vorba de entitățile de genul județelor, regiunilor de dezvoltare, macroregiunilor de dezvoltare. Atât regiunile „naturale”, cât și cele „construite” se disting prin extinderea lor teritorială. Frecvența și diversitatea elementelor lor componente formează sisteme și subsisteme de nivel „local” sau „macroregional”, entități cu rol fundamental în demararea și funcționarea inițiativelor de intervenție locală.

Asemenea sisteme întrunesc într-un tot unitar regional structurile urbane și rurale, căpătând însușiri proprii de dinamism, eficiență, adaptabilitate și elasticitate.

În cadrul sistemelor locale poziția principală este deținută de sate, entități teritoriale funcționale primare, care, prin afinitățile lor socioculturale și economice, alcătuiesc **comunele**.

Satul se identifică astfel prin însușiri organice influențate de structurile geografice naturale și istorice, constituind ceea ce numim **așezări umane**, subsistem al teritoriului locuit.

Comuna este o realitate „construită” ca o necesitate politică, administrativă, în vederea asigurării unui nivel corespunzător de organizare a spațiului și a unui nivel cât mai înalt al vieții. Comuna constituie, astfel, un „sistem operațional” bine dimensionat și ușor de cuantificat. Prin însușirile lor de omogenitate social-economică și afinitățile socioculturale sau istorice, ele stau la baza provinciilor istorice. Ele formează, totodată, în contextul cerințelor de intervenție practică, sisteme de nivel regional (în înțelesul categoriei de regiuni integrate), de nivel județean sau macrospațial.

Sintetizând, reținem că așezările umane, ca sistem al teritoriului locuit, reprezintă spațiul unde problemele economice, sociale și de mediu trebuie coordonate la scări spațiale diferite, instrumentele de implementare fiind amenajarea teritoriului și urbanismul¹. Teritoriul, înțeles ca spațiu geografic locuit, include elemente fizice naturale și antropice, dar și elemente instituționale și culturale, toate integrate într-un complex funcțional al cărui principal scop și resursă îl reprezintă populația umană. Așezarea umană ca entitate funcțională, fizică, instituțională și culturală reprezintă cadrul de asigurare a unui nivel cât mai înalt al calității vieții. Așezările umane trebuie privite, deci, atât în calitate de consumatoare de resurse, cât, mai ales, ca forțe generatoare de bunăstare și potențială resursă de creativitate, mai ales în mediul urban.

În practica cercetării științifice, pentru noțiunea de regiune, se utilizează și termenii de „zonă” sau „ținut”, în înțelesul de „parte dintr-un întreg” delimitat pe baza unor caracteristici distinctive în scop utilitar.

„Regionarea” presupune o varietate de acțiuni de organizare a teritoriului potrivit unor scopuri social- economice și, mai ales, politice, acțiuni relativ subiective.

În practica cercetării științifice, în scopul cunoașterii aprofundate a caracteristicilor unor profiluri de regiuni, se regăsesc regionări naturale, de genul

---

¹ Urbanismul reprezintă știința care, pe plan social și uman, studiază sistematizarea rațională a orașelor, comunelor, teritoriilor, mijloacelor de comunicație, cu scopul de a realiza cele mai bune condiții de viață pentru colectivități. C. Doddi susține că importanța urbanismului rezidă din scopul urmărit de acesta: scop de natură etică, la a cărei atingere știința, tehnica și arta își aduc contribuții indispensabile. (C. Doddi – *Città e territorio*, Masson, Milano, 1985).

„regionare climatică”, „hidrologică”, „fitogeografică” ș.a., regionări sociologice, antropologice sau regionări economice.

Cele mai complicate, din cauza complexităților unităților componente, sunt regionările economice, care impun analize temeinice de cercetare științifică, de impact socioeconomic și conotație legislativă.

Raționamentul unor regionări economice vizează, în primul rând, capacitatea de evaluare economică și socială a resurselor naturale, umane și antropice la nivelul regiunilor de tip macrospațial și local, sprijinindu-se pe structurile administrativ-teritoriale și conținutul lor legislativ.

De-a lungul istoriei remarcăm o sumă de opinii cu privire la aceste structuri regionale, multe dintre acestea, datorită rigurozității principiilor adoptate, devenind componente fundamentale ale geografiei moderne.

Pentru o cunoaștere cât mai aprofundată asupra acestor structuri, ne vom referi la câteva din contribuțiile înscrise în literatura geografică românească, în deosebi în perioadele de până la apariția volumelor tratatului „Geografia României”.

1.3 Contribuții științifice geografice

Regiunea, în diferitele modalități de interpretare, de nivel natural sau socioeconomic, a constituit eșantionul de bază al cercetărilor științifice de sinteză generală sau de profiluri restrânse.

Studiile geografice regionale au stat la baza dezvoltării geografiei moderne, devenind în zilele noastre repere de necesitate obiectivă în aplicarea practică a programelor inițiate de organisme abilitate în îndeplinirea politicilor de dezvoltare.

Am amintit mai înainte contribuțiile geografului Emm. De Martonne. În literatura geografică românească, în mod similar, apar o serie de lucrări încă din primele perioade ale afirmării geografiei moderne în România. Sunt astfel de amintit „*Vlășia și Mostiștea*” de Vintilă Mihăilescu (1924), „*Depresiunea Dărmăneștilor*” de Nicolae Lupu (1932), „*Vrancea*” de Nicolae Alexandru Rădulescu (1937), „*Dealul Mare - Hârlău*” de Victor Tufescu (1937), „*Viața pastorală în Munții Rodnei*” de Tiberiu Morariu (1937) și „*Câmpia Tisei*” de Ștefan Manciulea (1938).

Acestea sunt lucrări elaborate în sprijinul geografiei regionale. Ele aveau ca obiect de cercetare un teritoriu cu limite morfologice net conturate, în cadrul căruia atenția principală se acordă aspectelor exterioare, peisagistice, care conferă individualitate regiunii respective: fragmentarea reliefului, aspectul rețelei hidrografice, gradul de împădurire, distribuția spațială și caracterele exterioare (formă, structură, textură) ale așezărilor, tipul construcțiilor, utilizarea terenurilor, modul de viață al populației. Conținând un bogat material factual și cu accentuate incursiuni în paleografie și istorie, aceste lucrări, în tendința de a dovedi